

From the Dayan's Desk - #111

Teshuvos of Rav Gedalia Dov Schwartz zt"l –Even Haezer (continued)

Supplemental Source Sheet

R' Yona Reiss

אבן העזר

סימן ז – מעמד ילד מביצת אשה נכרית ובעל זרע כהן

א. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד א

היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד כו' הרי זו תפלת שוא. ולא מהני רחמי? מתיב רב יוסף: ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה, מאי ואחר? אמר רב: לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה: שנים עשר שבטים עתידין לצאת מיעקב, ששה יצאו ממני, וארבעה מן השפחות - הרי עשרה, אם זה זכר - לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות! מיד נהפכה לבת, שנאמר ותקרא את שמה דינה! - אין מזכירין מעשה נסים. ואיבעית אימא: מעשה דלאה - בתוך ארבעים יום הוה.

ב. תרגום יונתן בראשית פרק ל פסוק כא [ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה]

ומן בתר כדין ילדת ברת וקרת ית שמה דינה ארום אמרת דין הוא מן קדם יי דיהון מני פלגות שבטיא ברם מן רחל (אחתי יפקון תרין שבטין היכמא דנפקו מן חדא מן אמהתא ושמייע מן קדם יי צלותא דלאה ואיתחלפו עובריא במעיהון והוה יהיב יוסף במעהא דרחל ודינא במעהא דלאה.

ג. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מג עמוד ב

האי הרכבת היתר היכי דמי? אילימא ילדה בילדה, תיפוק לי' דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה! אלא ילדה בזקינה, והאמר רבי אבהו: ילדה שסיבכה בזקינה - בטלה ילדה בזקינה ואין בה דין ערלה.

ד. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף נז עמוד ב

גמ'. האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי, קונם הן על פי, קונם הן לפי וכו'. ישמעאל איש כפר ימא, ואמרי לה איש כפר דימא, העלה בידו: בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו, והכי קא מיבעיא ליה: גידוליו היתר ועיקרו אסור, כיון דרבו גידוליו מעיקרו, אותן גידולי היתר מעלין את האיסור, או לא? אתא לקמיה דרבי אמי, לא הוה בידיה; אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא, פשט ליה מן הדא, דאמר רבי חנינא תריתאה אמר רבי ינאי: בצל של תרומה שנטעו, ורבו גידוליו על עיקרו - מותר. אל"ר ירמיה, ואיתימא רבי זריקא: שביק מר תרין ועביד כחד. מאן נינהו תרין? דא"ר אבהו א"ר יוחנן: ילדה שסיבכה בזקינה ובה פירות, אף על פי שהוסיפה מאתים - אסור...

ה. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף צז עמוד ב

ת"ש: שני אחים תאומים גרים, וכן משוחררים - לא חולצין ולא מייבמין, ואין חייבין משום אשת אח; היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה - לא חולצין ולא מייבמין, אבל חייבין משום אשת אח; היתה הורתן ולידתן בקדושה - הרי הן כישאלים לכל דבריהן.

ו. שו"ת שרידי אש חלק א סימן עא

וע"ד השאלה שהשמיע לפני בשם הרה"ג מהר"י ברודרמן, שליט"א, בכהן אחד שנשא אשה שהיא בת עכו"ם הבא על בת ישראל והוליד ממנה בן, מה דינו של בן זה, שלפי ההלכה הפסוקה בשו"ע אבה"ע סי' ד' וז' אמו פגומה לכהונה, ולפי הרמב"ן הבן הנולד מעכו"ם הבא על ישראלית הוא ספק חלל - האם נתנים עליו חומרות של כהן ושל

ישראל, היינו, שאסור לטמאות למת כדין כהן, ואסור לשאת ידיו ולעלות לתורה ראשון כדין ישראל? והרה"ג הנ"ל שואל, אם יותר טוב לקרוא אותו לתורה בשם כהן כדי שיזהר מלטמאות למתים, שע"ז יכשל באיסור דאורייתא...

ולכן לצאת לכל הדעות טוב שבן הכהן יזהר מלשאת כפים ולא לטמאות למתים אבל לעלות לתורה ראשון, שאין איסור לישראל אלא שיש מצוה לקרוא לכהן - יש להקל עליו.

סימן ח – בירור מעמד ככהן

א. שולחן ערוך אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן ג סעיף ב

היה עד אחד מעיד עליו, נאמן להאכילו בתרומה בזמן הזה ולקרות בתורה ראשון ולישא את כפיו, ואפילו אביו נאמן עליו. ואפילו משטרות מעלין לכהונה בזמן הזה. כיצד, הרי שהיה כתוב בשטר: פלוני כהן לזה מפלוני מנה, ועדים חתומים עליו, הרי זה בחזקת כהן ככהני זמן זה. וכן מעלים מנשיאות כפים ומקריאה בתורה ראשון להיות כהן ככהני זמן זה. ו"א דאם חתם עצמו: אני פלוני כהן עד, מהני בזמן הזה) (הר"ן פרק ב' דכתובות)

ב. בית שמואל סימן ג ס"ק ח

פלוני כהן לזה. הנה לדעת הרשב"א והרמ"ה בכה"ג כשהוא לשון העדים דעדים כותבין פלוני כהן לזה מהני אפילו ליוחסין וע"כ לא מביעיא בש"ס אלא כשכתב אני פלוני כהן לויתי הואיל והוא לשון הלוה יש לומר העדים לא העידו עליו שהוא כהן אלא העידו על גוף הלוואה אבל הרמב"ם סבירא ליה אפילו אם העדים כתבו פלוני כהן לזה לא מהני ליוחסין וכתב הר"ן הטעם די"ל דהעדים כתבו כן משום שהוא מוחזק לכהן ועולה לתורה לכהן אבל הם לא ידעו שהוא כהן מ"מ אף לדעת הרמב"ם אם הוא לשון הלוה שכתב אני פלוני כהן לויתי מהני לתרומה דרבנן ולנ"כ דהא הסוגיא איירי נמי כשהוא לשון הלוה ולא מביעיא ליה אלא לענין יוחסין ולא לענין תרומה והמחבר פוסק כרמב"ם ולא כרשב"א ולפירוש תוספות נשמע אם איכא כאן שני יוסף בן שמעון דאז יצטרכו העדים לדקדק אם הוא כהן כדי לכתוב סי' מי הוא הלוה אז יש לומר דמעלין אפילו ליוחסין ואפילו אם הוא לשון הלוה מיהו נראה לשיטות הרמב"ם לא מהני ליוחסין דהא י"ל מה שכותבים עליו שהוא כהן משום שהוא מוחזק לכהן והוי סי' מעלין מי הוא הלוה זה שמוחזק לכהן והשני אינו מוחזק לכהן אבל מכל מקום הם לא העידו שזה כהן לכן לא מהני ליוחסין כי חזקה לא מהני ליוחסין ולשיטות הרשב"א מהני אפילו ליוחסין, ...

ג. שולחן ערוך אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן ג סעיף ו

מי שבא ואמר: כהן אני, ועד אחד מעיד שיודע באביו שהוא כהן, אין מעלין אותו לכהונה על פיו, שמא חלל הוא, עד שיעיד שזה כהן הוא. אבל אם הוחזק אביו כהן, או שיבאו שנים והעידו שאביו של זה כהן הוא, הרי זה בחזקת אביו. ובכל דבר הולכין אחר החזקה, שהרי שורפין וסוקלין על החזקה.

ד. בית שמואל סימן ג ס"ק יא

וע"א מעיד. כתב המגיד ע"א אינו נאמן א"כ כשמעיד עליו שהוא כהן אבל אם מעיד על אביו אינו נאמן דאין לנו אלא מ"ש חז"ל ובש"ס איתא דמעיד עליו שהוא כהן משמע אם מעיד על אביו לא מהני, ולמ"ש לעיל דיש לחלק בין אם משפחתו ידוע לבין היכ' דאין משפחתו ידועה יש ליתן טעם לדין זה כשאביו מוחזק לנו אז /או/ היכא דשני עדים מעידים על אביו שהוא כהן תו לא חיישי' שמא חלל הוא אבל אם אינו מוחזק וליכ' אלא ע"א חיישין שמא חלל הוא.

סימן ט – בענין כהן הנשוי (אזרחית) לנכרית שרוצה להתגייר

א. שו"ת מלמד להועיל חלק ג (אבן העזר וחושן משפט) סימן ח

שאלה: כהן נשא נכרית בציפילעהע וילדה ממנו בן ונימול ומת הבן. ועתה הנכרית לבה נוקפה שאיננה באותו דת כבנה, ורוצה להתגייר ולישא את הכהן כדת משה וישראל, ויש לחוש שאם לא יאבה ב"ד לגייר את הנכרית שתחלה ותשתגע, איך יעשו...

תשובה: תחלה יש לחקור איזו איסור גדול יותר אם הכהן נושא גיורת או אם נושא נכרית ונ"ל פשוט דיותר יש איסור בנכרית, ואין לי להאריך בזה חדא דיש הפסד דכל זרעו נכרים ועוד כבר העלה מו"ר מהר"ם שיק בתשובותיו

אה"ע סי' ל"ז וסי' קנ"ה דיש בנישואי נכרית איסור דאורייתא וחייב כרת משא"כ בכהן שנשא גיורת שאינו לכל היותר אלא איסור לאו. וא"כ כדי להציל את ישראל מאיסור חמור בודאי טוב שיגיירו האשה הנכרית.

אמנם יש לפקפק על זה דהא לא אמרינן חטא בשביל שיזכה חברך, ואמרו בבכורות דף ל' ע"ב הבא להתגייר ואינו מקבל עליו אפילו דבר אחד אין מקבלין אותו, וא"כ הרי הנכרית גם כשתגייר צריכה לצאת מבעלה והיא רוצה לכנסו, וא"כ אינה רוצה לקבל איסור גיורת לכהונה והאיך מקבלין אותה כדי לזכות הכהן שלא יעשה איסורא רבה. וי"ל דבאמת אם אומרת בפירוש שאינה רוצה לקבל מצוה זו אסור לקבלה, אבל בנ"ד הרי אינה אומרת כן בפירוש, וא"כ אף שאנו יודעין שתעבור על איסור זה, מ"מ בשביל תקנת הכהן ובשביל תקנת זרעו מקבלין אותה. גם יש לומר דדוקא אם מקבלין הגר משום תקנה דידי' צריכין לומר לו או תקבל כל התורה כולה או תשאר נכרי כמו שהיית עד עתה שהנכרי אין לו עונש אם אינו מקיים המצוות. אבל אם אנו מגיירין אותה משום תקנתא דישראל ודאי מוטב שתגייר ולא יופסד זרע ישראל ולא יתחייב ישראל כרת על ידה, אף שיעשו שניהם איסורא זוטא, דהא עכשיו לא די שהישראל עושה איסורא רבה אלא שגם היא עושה איסור שמכשלת את ישראל. ובפרט דבנ"ד יש עוד לחוש שאם תשתגע האשה מחמת שאין מקבלין אותה, יהי' חלול השם ח"ו שיאמרו שישראל אין מרחמין על נכרית, ואין חוששין אם תחלה ותשתגע. ומה שעומד לנגד זה מהמשנה דהנטען יבמות כ"ד: ע' קונטרס וכתורה יעשה ד' י"ג וד' כ"ג ע"ב והלאה.

אמנם אף שמקבלין אותה לגיורת אין לסדר לה קידושין עם הכהן דיותר יש איסור אם נושא גיורת שהיא כזונה ע"י קידושין משלא ע"י קידושין ע' מה שהבאתי לעיל בשם נובי"ת סי' כ"ז. וא"כ טוב שתהי' אצל בעלה בצפילעה משתתקדש לו. ואי דאסור משום קדשה עי' שאילת יעב"ץ ח"ב סי' ט"ו ומהר"ם פדוא סי' י"ט. וצריכה פרישה צ' יום כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה כמ"ש לעיל. גם מתחלה יאמרו לה שאם רק רוצה להתגייר מפני שבנה יהודי היא טועה שבנה אפילו נימול אינו יהודי אם לא נתגייר בב"ד ונטבל כדין. ואם בכל זאת רוצה להתגייר מפני שמאמינה באלקי ישראל יכולין לגייר אותה.

והנה השואל סבר למצוא צד היתר מפני שהכהן בעל מום וזה טעות דאין חילוק בין בעל מום לאינו בעל מום לענין נשים אסורות כדאיתא בהדיא בת"כ פ' אמור כמה פעמים, ורק בחלל יש היתר מפני שאינו כהן כלל כדאיתא באה"ע סי' ז' סעיף כ.

ויש להזהיר את האיש (ואת האשה) שיזהרו היטב בדיני נדה וטבילה, כי בלא"ה יפסיד ע"י הגירות יותר ממה שירויח. גם בניהם יהיו חללים, ולא יעלו לדוכן ובנותיהם חללות כמבואר באה"ע סי' ז.

ב. שו"ת אחיעזר חלק ג סימן כח (שנת תרצ"ד)

מה שנשאל שיקרו מקרים לדאבוננו, שנושאים נשים נכריות ויש להם בנים ובנות ובאים אח"כ להתגייר ויש גם כהנים שנושאים נשים נכריות ונוהגים היו עד כאן שאם הבעל כהן לא גיירו את אשתו הנכרית, ואצלו הדבר מוזר, וכי איסור גיורת לכהן חמור יותר מאיסור נכרית, והביא מש"כ בשו"ת מהר"ם שיק בנישואי נכרים דאיכא איסור דאורייתא וחייב כרת.

והנה גם לשי' הטור דליכא לאו דלא תתחתן בשארי אומות מ"מ בבא על הנכרית קנאים פוגעים בו אם בפרהסיא וע"י נשואין הוי בפרהסיא, כמבואר בסנהדרין ע"ד והא אסתר פרהסיא הוא. וכן איכא כרת מדברי קבלה כמבואר בסנהדרין פ"ב ו"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' איסו"ב. וכן מוכח פשטות הגמ' בקדושין כ"א ביפת תואר דהואיל ואישתרי לישראל אישתרי נמי לכהן יפ"ת והא לשי' הטור אין איסור לא תתחתן בשארי אומות, אלא עכצ"ל דגם לשי' הטור איכא איסור דאורייתא כיון דקנאים פוגעים בו. ודוח"ל דכונת הגמרא בז' אומות דוקא (ועי' בתוס' סוטה ז') וע"ע בסה"מ להרמב"ם מ' ל"ת נ"ב דמבואר דאיכא איסור דאורייתא בישראל הבא על הנכרית, אלא די"ל לשי' הרמב"ם דאין חילוק בין שבעה אומות לשארי אומות איכא לאו דלא תתחתן והבא על הנכרית לוקה משום לאו דלא תתחתן ובפרהסיא קנאים ופגעים בו.

והנה לשי' הטור י"ל דאיסור זונה חמור שיש בו מלקות מן התורה, משא"כ בזה רק קנאים פוגעים בו, אלא דלשי' הרמב"ם שפסק דכהן הבא על הכותית לוקה משום זונה א"כ אין חילוק בין לפני הגירות או לאחר הגירות רק לשי' התוס' בכמה דוכתי דאינו לוקה משום זונה רק בגירות ולא בכותית, וע"כ בעודה בגיותה אינו לוקה משום זונה,

אבל לפמש"כ הרמב"ם דלוקה משום זונה הא אין חלוק כנ"ל ולפ"ז הא חמור בגיורת דיש בזה איסור תורה דהא קנאים פוגעים בה וגם איסור לאו דזונה.

אולם אחרי ההתבוננות נראה להצדיק מנהגם, ושכן ראוי לכאורה לעשות כן למעשה. דהא לפני הגירות אין על הנכרית שום איסור ועתה היא מוזהרת ג"כ משום איסור זונה, וגם יתוסף לאו דלא יחלל זרעו אחרי כן לכשחזר ובא עלי' דאעפ"י דאין איסור חללה חל על איסור זונה כמו שהקשה המהרי"ט בקדושין ע"ח מ"מ איסורא איכא.

ג. שו"ת היכל יצחק אבן העזר א סימן יט

והנה לאחר ההתבוננות, אודיעו שבחוץ לארץ במקום שמצויים מקרים כאלה, אם כי לפעמים בי"ד מקבלים לגירות על היסוד של הגאון מהר"ש קלוגר ז"ל הנ"ל, שלא יצא לתרבות רעה, כמש"כ בחכמת שלמה אה"ע סי' י"א סעיף ה' עיין שם, ועל יסוד תשובת הרמב"ם הנ"ל, מכ"מ בכהן שנשא נכרית מנמעים מלקבל, כי זה יהא נראה, מחוץ לטעמים הנ"ל, שבי"ד מקילים באיסור גיורת לכהן הואיל וידוע וגלוי שימשיכו לדור יחד ויצא הרושם כאילו התירו פרושים, ח"ו, את הדבר ולא אכשר דרא. ועוד כי יהא נראה כאילו בי"ד מסכימים לחיי אישות בלי חו"ק, וידוע מה שהרעיש הרב בעל עקידה על הבי"ד והקהל שרצו לתקן מקוה בשביל הזנות כדי להצילן ובעליהן מאיסור נדה. ולענין דידן כשישבו בלי חו"ק רחוק שישמרו דיני נדה וטבילה כמובן ומכניסים אותם לחטא כ"כ חמור ופגם בזרעם.

ועוד יש למצוא בזה נימוק כי ע"י כך נרבה חללים בישראל ותצא תקלה, כי איסור נישואין בין ישראל ונכרים ידוע ומפורסם ויזהרו לגייר את הבנים שנולדו ושיוולדו להם בגיורת, אבל שאם יוליד בת והיא תנשא לישראל יתכשרו הולדות אח"כ ומאן מינטר להו, והבנות שיוולדו להם כולן יהיו חללות, ואפילו אם ת"ל שבזה אין חשש שיהא הדבר מפורסם אבל מה נעשה לבנים שיהיו חללים ואם יולידו גם בנים דור אחר דור בנותיהם תהיינה אסורות לכהונה. ומאן מינטר להו, משא"כ כשישארו במצב העכשיו והבנים והבנות יתגיירו, הנה הבנות תהיינה ידועות בתור גיורות וכשתנשאנה לישראלים יתכשר זרעם גם לכהונה. על כן דעתי הדלה נוטה שאין לבי"ד כשר להזדקק לזה לגייר את האשה הזאת, אלא לגייר את הבנים, עד אשר יערה עליהם רוח טהרה לפרוש זה מזה בהחלט, ואז נגייר אותה ותנשא לישראל.

ד. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן ד

בענין לגייר נכרית שכבר נשואה לכהן בערכאות כדי שישאנה מצד שאומר דאם לא יתירו ישתמד ח"ו בעה"י ט"ו כסלו תשכ"ב. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם כש"ת מוהר"ר אליעזר לעווין שליט"א רב ואב"ד בדעטראיט...

וא"כ אף אם גיורת זו תקבל עליה כל המצות ממש נמי הא לא קבלה עליה איסור זו מלהנשא לכהן שהרי האיסור איכא גם על האשה כדאיתא ביבמות דף פ"ד אמר רבא כל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת. איברא דאיכא שיטת הר"א בתוס' נדרים דף צ' שהאשה אינה מוזהרת אבל היא שיטה תמוה והתוס' הקשו שם עליו מהא דרבא ועיין בנוב"ק אה"ע סי' ע' דגם הר"א מודה בזונה דנאמרה בהך פרשה דלא יקחו וא"כ גיורת דאיסורה הוא משום זונה כדאיתא ביבמות דף ס"א היא מוזהרת גם להר"א, ורק להראב"ד פי"ח מאי"ב שגיורת אינה משום זונה אלא מקרא דבתולות מזרע בית ישראל אינה מוזהרת להר"א לנו"ב, וגם יש עוד באורים בשיטת הר"א שהוא בכלל ענין אחר, עכ"פ בכל אופן לדינא אין לסמוך על שיטת הר"א והיא מוזהרת ונמצא שלא קבלה איסור זה שהרי רק בשביל לינשא לכהן זה היא מתגיירת וכיון שלא קיבלה דבר זה אינה גיורת כלל. לבד מה שאף שתאמר בפיה שמקבלת המצות הוא כמעט דבר ידוע שאינה מקבלת ולא תשמור את המצות כיון דתראה שבעלה הוא עובר על כל המצות ולא תהיה עדיפא ממנו...

ומה שהביא כתר"ה מספר מלמד להועיל שכדאי לגייר להציל הכהן מאיסור חמור דאורייתא וחיי"כ וישאר באיסור לאו, לא מובן לי הא אדרבה כשיגיירנה ולא תשמור המצות יעבור על איסור נדה דהוא חיוב כרת וכשלא נתגיירה אין בה איסור נדה דאורייתא אלא מדרבנן משום נשג"ז, ורק שאיכא הלאו דלא תתחתן כיון שהוא דרך חתנות אך אם דר בקרב יהודים יש להחשיב זה כבפרהסיא שקנאין פוגעין בו שיש בזה גם חומר נגד כרת וגם יש כרת דדברי קבלה שאמר בסנהדרין דף פ"ב ואם דר בקרב נכרים אין זה פרהסיא והוי רק הלאו דלא תתחתן. אך אולי דבלא נתגיירה שאיכא תרי לאוין לאו דלא תתחתן ולא דזונה והרמב"ם כתב בפ"ב מאי"ב ה"ז שיש בו הפסד שאין בכל עריות כמותו אולי חמיר מגיורת אף שיש בה איסור זונה וגם כרת דנדה. וגם הא בארתי שגרותה לא יהיה כלום

ומה שהביא כתר"ה שבמלמד להועיל כתב שאין זה עכוב בקבלת מצות אין זה לע"ד כדכתבתי. וספר מלמד להועיל אין אצלי לעיין בו. סוף דבר לע"ד אין כדאי להזדקק לזה.

ה. שו"ת יביע אומר חלק ב - אבן העזר סימן ג

הנה אף שיש עוד לדון דגירות לכהן בלי חופה וקידושין קילא טפי מאיסור נכרית, לפ"ד הרמב"ם שאין איסור זונה לכהן מה"ת אלא על ידי קידושין. וע' מש"כ לעיל (סימן ב אות יא). אלא שהרבה פוסקים חולקים על הרמב"ם בזה. ומכל מקום כבר ביארנו דלא מהדרינן להקל האיסור מעליו, והלעיטהו לרשע וימות. ויש להעיר קצת מד' הירושלמי (פ"ח דיבמות ה"ג), ותעזבי אביך ואמך וכו' מתמול שלשום, אמר לה (בועז לרות) אילו באת אצלינו מתמול שלשום לא היינו מקבלין אותך (שלא נתחדשה ההלכה דמואבי ולא מואבית אלא היום). ע"ש. וקשה שהיה להם לגיירה מבלי שתנשא לישראל. א"ו דחיישינן לתקלה כיון שסוף אשה להנשא. וה"נ שהיא מיוחדת לכהן וילדה לו בנים אם נקבל אותה לגירות חיישינן לתקלה שתנשא לכהן הזה באיסור. ומיהו יש לחלק דשאני גבי מואבים דכתיב בהו לא תדרוש שלומם וטובתם וכו'. ואין לך טובה גדולה מזו.

ו. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן יא

בדבר אחד שהחזיק עצמו לכהן ונתברר שכל ידיעתו היא מאביו שבעת שקראו אותו לשמחת הבר מצוה אמר שהוא כהן אבל אביו אינו שומר תורה כלל וגם שברח מבית אביו בילדותו מצד מרדו באביו שלפי הדעת לא היה לו לידע כל כך דבר כזה שלכן אין לו שום נאמנות לזה שהוא כהן, וגם אשה אחת שהיתה בת אחי אבי אבא שהיא שני בשני עם אביו הנזכר אמרה איך אפשר שאתה כהן מאחר שאבי שהוא אחי אביך אינו כהן שלכן אין לחוש למה שאמר אביו, ומצד אמירתו לאוסרו בפסולי כהונה מדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא אין לאוסרו מכיון שהחזקת עצמו לכהן הוא ע"פ אמירת אביו שאין לו נאמנות לכן אינו צריך לגרש את אשתו הגיורת שהיא גיורת בצדק וזהירה בכל דיני התורה ורשאי לחיות עמה כמו כל ישראל בגירות כי איננו כהן.

ז. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן קז

הנה האיש והאשה שהתחילו להתקרב ליהדות ולשמירת דיני התורה ונודע כי האשה היא נכרית שנתגיירה אצל דיני קאנסערוואטיוון והסכימה להתגייר עתה עוד הפעם לפני ב"ד כשר אבל בעלה הוא כהן, אין שום חלוק בגרות הראשונה שהיה לפני נישואיה דא"כ הדין הוא דיוציאה בגט, שלכן אם הוא כהן כשר כפי שכותב כתר"ה שבה ממשפחה חרדית צריך לגרשה אבל כדאי לחקור עוד הפעם מהמשפחה לידע יחוסה לכהונה כי במדינה זו בעירות הרחוקות צריך בדיקה, ונמצא ששתי שאלות השניות אין נוגעין למעשה זו לדינא, אבל מ"מ אכתוב מאחר שנוגע זה להאשה אם רוצה להתגייר באמת כי אף אם הרבנים היו שומרי שבת ודאי לא הקפידו על קבלת מצות כדחזינן שלא קבלה המצות וגיירוה, שא"כ ודאי צריכה גרות אחרת לפני ב"ד כשר בקבלת מצות שהם כל המצות וכשלא תרצה לקבל מצות איסורה להנשא לכהן אינה גיורת כדאיתא בבכורות דף ל' דבלא קבל אפילו דבר אחד אינו גר. והנני ידו מוקירו מברכו בהצלחה במעשיו לשם שמים.

סימן י - (א) בענין נישואי משכב זכור (ב) גט בערכאות (נישואין רוסיא)

א. שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קל סעיף יט

גט שנעשה בערכאות של עובדי כוכבים, ועדי עובדי כוכבים חתומים עליו, ואפילו כתבו ישראל ונמסר בעדי מסירה ישראל, ושמות עדי עובדי כוכבים החתומים בו מובהקים וניכרים לכל שהם עובדי כוכבים, דליכא למיחש דילמא אתי למסמך עליהו, ל אפילו הכי פסול.

20ב. ע"ד אירוסי ערכאות, לב איברא, עמוד

ואמנם החיים של הקומוניסטים ברוסיא, שתכלית שיטתם היא לבטל קשר האישות מהארץ, וגם בהוה קישורם הוא עראי, אם אמנם באמת אין מקפידים על הפקר נשותיהם יש לדמות זה לאומר לאשה הרי את קנני' לי ואין את אסורה לכל אדם שבארתי בספרי שאין זו א"א. גם מטעם שהקומוניזם הוא להם כעין דת ומקפידים שלא יהא ביניהם עסקי גו"ק ע"פ דת, יש לדמות זה יותר לדין האנסים שברבי"ש ס' ו. ובפרט כשדרים בין שכמותם. וכ"ז אינו ענין לנישואי ערכאות שבאמריקה ומקו"א.

שאלה אשה אחת באה ממירוקה מאותן האנוסות לעבודת ככבים ובנה בחקה ונאמר לה מה טיבך ומה טיבו של בן זה, ואמרה שאנוס אחד מארץ ארגון תבעה לינשא לו קודם הגזרה כדת משה ויהודית ולא עלתה בידו. ולאחר הגזרה בכמו שבוע אחד בא [אנוס אחד] לע' ככבים אוהבו של אותו אנוס החפץ בה ודבר על לבה להנשא אליו והיא נתפייסה ונגמר הזוג ביניה'. אלא שלא קדשה בעדים ולא נשאת לו בעשרה אלא על ידי עובדי ככבים בחקות דתם ובכהני במותם. וישבה בביתו עמו כאשתו לכל דבר בחזקת אישות והיו יודעים זה אנוסים רבים. וישב עמה כמשלש חדשים ונתעברה ממנו וזה פריה, והלך האישה ההוא מעבר לים ולא יסף שוב אליה עוד. ילמדנו רבינו מה יהיה משפטה ואם יש לחוש לה אם לא.

תשובה אין ספק כי האירוסין או הנשואין תקראם כמו שתראה שנעשו בנימוסי עובדי ככבים ובכהני במות' שאין בהם חשש קדושין אף אם היו בהם עדים כשרים שהרי לא נתקיים בהם נתן הוא ואמר הוא /קדושין ה/. ואף אם נאמר שאין אמירתו מעכבת כיון שנתקבצו יחד כדי להתארס או להנשא /קדושין ו/ והוי כמדבר עמה על עסקי קדושה ונתן לה ולא פירש דקיי"ל דיו כל שעוסקין באותו ענין. מכל מקום בכאן הרי לא נתן לה כלום רק שהכומר מברך אותם בקול גדול ונותן טבעת לכל אחד... דאפי' לדעת אותם הגאונים ז"ל שסוברין דבסתם אמרינן לשם קידושין בעל הכא בנדון זה לא בעל לשם קידושין. דכיון שהתנו בנישואין בחקות העובדי ככבים ובבית במותם מפי הכומר הרי הוא כאילו פירשו שאין דעתם לשם קדושין כדת משה ויהודית אלא בדרכי עובדי ככבים שאינן בתורת קדושין וגיטין.

סימן יא – הבאת בנים קטנים לשחיית נשים

א. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שמג סעיף א

קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו (מאיסור דאורייתא); ולהאכילו בידים, אסור אפילו דברים שאסורים מדברי סופרים; וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפי' בדברים שהם משום שבות. **הגה:** וי"א דכל זה בקטן דלא הגיע לחינוך, אבל הגיע לחינוך צריכים להפרישו (תוס' פרק כ"כ). וי"א דלא שייך חינוך לבית דין, אלא לאב בלבד (ב"י).

ב. מגן אברהם סימן שמג ס"ק ב

וכתב באו"ה שמ"ח דדוקא בתינוק דבר הבנה אבל לאו בר הבנה ל"ל בה דהא יונק אפי' מבהמה טמאה עד כאן לשונו ועבי"ד סימן פ"א ס"ז דמכל מקום מזיק לתינוק.

ג. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קלז

הנה בדבר למוד במחלקה אחת ילדים וילדות ודאי אף לקטנים וקטנות ביותר אין רוח חכמים נוחה מזה דאף שעדין אין בהן יצר הרע וחשש הרהור מ"מ הא צריך לחנך אותם להתרחק מנשים ואת הילדות מאנשים וכשלומדין ביחד אדרבה עוד מתרגלין להיפוך להתקרב ויתרגלו מזה גם לכשיתגדלו שכבר יהיה בהן יצה"ר וחשש הרהור. ולכן אף שאין בזה שייכות חשש איסור עתה שאף אם היו גם קטנים חייבין במצות לא היה שייך בהו האיסור מ"מ הא יש חיוב חינוך...

ד. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן סב

ובדבר ענין איסור לא ילבש גבר מאימתי יש חיוב לחנך, הנה כל זמן שצריך לאמו לא שייך חינוך לזה וכל מה שנקל לפניה רשאה להלבישו אבל ידוע שדרך הנשים אף של אוה"ע שמלבישים בגדים אחרים לתינוק ולתינוקת ואין זה ענין חיוב ואין ע"ז אף ענין חיובא דמנהגא כיון שאינן עושות זה מצד איזה חיובא והנהגה טובה לצניעות אלא לסימנא בעלמא ... ורק מזמן שמתחילות הנשים להלביש בקפידא לתינוק בגדים אחרים ולתינוקת בגדים אחרים אולי שייך ממילא להתחשב גם מנהגא לצניעות ואף שהן עצמן התינוק והתינוקת אין להן שום הרגשה בזה...

סימן יב – שבע ברכות כל ז' לאיש גרוש הנושא גיורת בתולה

א. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ז עמוד א-ב

א"ר אבא בר זבדא אמר רב: אחת בתולה ואחת אלמנה - טעונה ברכה. ומי אמר רב הונא הכי? והאמר רב הונא: אלמנה אינה טעונה ברכה! לא קשיא: כאן בבחור שנשא אלמנה, כאן באלמון שנשא אלמנה. ואלמון שנשא אלמנה לא? והאמר רב נחמן: אמר לי הונא בר נתן, תנא: מנין לברכת חתנים בעשרה? שנאמר: ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו; ובוועז אלמון שנשא אלמנה הוה! מאי אינה טעונה ברכה דאמר רב הונא? אינה טעונה ברכה כל ז', אבל יום אחד טעונה ברכה...

מיתבי: מברכין לבתולה שבעה, ולא אלמנה יום אחד; מאי לאו אפילו אלמנה שנשאת לבחור! לא, לאלמון. אבל לבחור מאי? שבעה.

ב. תוספות מסכת כתובות דף ז עמוד ב

והא בוועז אלמון שנשא אלמנה הוה - לאו דוקא אלמנה דכשנשאת למחלון (וכליון) היתה נכרית אלא כיון דבעולה היא כאלמנה חשיב לה.

ג. פתחי תשובה אבן העזר סימן ס"ק ט

[ועי' בתשו' חתם סופר סי' קכ"ג פוסק להלכה דאלמון שנשא בעול' פנוי' אפילו אם היא בעולתא דידיה אין לה אלא יום א' לברכה ושמחה ג' אך אם הוא פנוי נואף שנשא בעול' (או אלמנה) מברכין כל שבע' כמו לבחור אלא כיון שהם בוועלי נדות ואינם ראויים לברכה איך יקבלו פניהם פנים חדשות כל ז' חוטא בל יתנאה אך אם ימצאו ריעים כמותם לחדש פנים כל ז' יברכו להם כל ז'. והביא שם דברי נ"ב תניינא הנ"ל שכל דאין מברכין ז"ב אלא יום א' כיון שכבר טעמו ט"ב והשיג עליו וכתב דאין ספק כי תרווייהו איתנהו חיבת ביאה וחיבת חופה כמבואר בכתובות נ"ו אלא מספקא לן סתם איזה מהם קונה אבל תרווייהו איתנהו ונראה דעל כל א' נתקן ברכה אלא בחור הנושא איכא תרתי חיבת נישואין חדשי' וביאה חדשה אבל מ"מ בחדא מנייהו נמי מברך כו' נמצא דעל ביאת בתול' בלא חיבת נישואין ראשונים מברך וגם על חיבת נישואין ראשונים בלא חיבת ביאה מברך וא"כ אף על פי שטעם ט"ב כיון שהיא נישואין ראשונים שלו מברך כל ז' וכן צריך לשמחה כל ז' אפילו היא בעולתא דילי' שלא יברך והוא ישכין למלאכתו עכ"ד וע"ש עוד שעמד על לשון הש"ע דלקמן סי' ס"ד ס"ב איתא הנושא את הבעול' צריך לשמח עמה ג"כ כו' ושינה לכתוב בעול' במקום אלמנ' להורות דנכנס' לחופ' ולא נבעל' אינ' בכלל אלמנה אלא משמח' כל ז' (וכמ"ש הב"ש בשם הב"ח שם) משום דבעיא פיוס א"כ לפי הנ"ל ה"ה לענין ברכה ז' שהרי יש לו חיבת ביאת בתול' ואמאי נקט כאן אלמן שנשא אלמנה אינו מברך אלא יום א' היה לו ג"כ לדקדק ולכתוב אלמן שנשא בעול' אבל השתא דנקט שנשא אלמנ' משמע אפי' נכנסה לחופה ולא נבעל' אינו מברך אלא יום א' ואמאי וכתב לתרץ ע"פ מה דאיתא בכתובות י"א ע"ב כנס' ראשון לשם נישואין ויש לה עדים שלא נסתרה אין השני יכול לטעון טענת בתולים כו' וא"כ בס"ד לענין שמחה נהי שהיא אצלינו בחזקת בעול' מ"מ היא יודעת בנפש' שלא נבעל' הרי צריכ' פיוס וצריך לשמח' כל ז' אבל כאן לענין ז"ב איך נברך ז"ב והיא אצלינו בחזקת בעול' ואפי' עדים מעידים אין נאמנים ע"ש...]

ד. שו"ת שבט הלוי חלק ד סימן קעג

לענין שישראל שנשא גויה, ואח"כ רצתה להתגייר ולחיות עמו כדת משה וישראל, נשאלתי מה הדין לענין שבע ברכות ושמחה. הנה עד שאתה שאלתני על הברכות, תשאל על הנשואין שהם באיסור שהרי שנינו יבמות (כ"ה ע"ב) שהנטען על הנכרית ונתגיירה לא יכנס ואם כנס אין מוציאין, ונפסק לדינא באה"ע סי' י"א ס"ה, וע"ש באוצה"פ מש"כ מתשובת טוטו"ד קמא סי' ר"ל מצדד קצת להקל בכה"ג וע"ש באוצה"פ שרוב פוסקים מצדדים בזה לאיסור. ובדברי חיים ח"ב סי' ל"ו דעתו להתיר בשעת הדחק איסור קל זה מחשש שלא יעברו על איסור חמור, וכן דעת הרבה פוסקים באוצה"פ שם, עכ"פ לכתחלה עלינו למנוע כזאת וכפשטות ההלכה. ומכ"מ כשעכ"פ באים לינשא ע"פ הוראת מי שנטה הדבר להיתר נהי דז' ברכות בשעת חופה וקידושין ודאי לברך כמו גר וגירות דאע"פ שהגאון עצי ארזים סי' ל"ד נסתפק אם יברכו, אמנם בס' ערך שי לאה"ע סי' כ"ו כ' להלכה שיברכו, וכן מסתבר דאין חופה וקידושין בלי ברכות, דאם יש חופה וקידושין הם הם ברכותיהם.

איברא לענין שמחה וז' ברכות, בגר וגירות לא עדיף ממחזיר גרושתו שכל האחרונים דברכות רק בחופה, ושמחה יש ספק אם חייב בכיו"ב אמנם למש"כ הח"ס אה"ע סי' קכ"ג דנואף ונואפת שנשאו זה לזה אף על פי שהיא בעולה, דיברך ז' ברכות אפי' ז' ימים כיון לדידי' חדשה היא עכ"פ בנשואין, א"כ פשיטא דאיכא גם שמחה.

וא"כ בגר וגירת להח"ס איכא לצדד דחייב כיון דנשואין חדשה היא לו, מ"מ הא גופא מסתפקא לי דנהי דלענין דין נישואין חדשה היא לו דאין נשואין לגוי, מ"מ גדר נשואין שייך גם אצלם ומבואר במשנתנו כתובות צ"א ע"א גר שנתגייר ואשתו עמו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה, והלח"מ כ' פ"א ה"ז מאישות דהחזיקה בלי נשואין חדשים, ונהי דלא קיי"ל כוותי' דודאי צריכים נשואין חדשים כמש"כ בערך שי' ס"ו כ"ו הנ"ל, מ"מ גדר חדשה בנשואין לכאורה לא שייך גם להח"ס.

ומכ"ש בישראל שנשא גויה דאיכא תרתי לריעותא חדא דהי' גדר נשואין (ולא מן הדין) ולא חדשה היא לו, ועוד דעיקר נשואין עכשיו בעבירה שהרי אסור לישאנה לכתחלה, ואם אנו מתירין לו לינשא היינו עצם נשואין אבל ימי שמחה צ"ע אם יש לו בכלל, כעין מש"כ במגן גבורים או"ח ס"ו קל"א בשלטי הגבורים ס"ק ד' דמחזיר גרושתו ליכא שמחה כלל, רק ברכה על הזוג, והא דידן לא עדיף מזה.

ה. תשובות והנהגות כרך א סימן תשנה

נשאלתי בבחור ובחורה בעלי תשובה שבאים להנשא, אם יש להם שבעה ימים ל"שבע ברכות".

יסוד השאלה ששניהם נכשלו ר"ל ובעלו בזנות קודם, ומפורש בשו"ת נו"ב (אבהע"ז ח"ב פ"ב בתשובת בנו של הנו"ב) שאם כבר טעמו טעם ביאה דינם כאלמן ואלמנה שאין להם אלא יום אחד לברכה, ואם כן לכאורה בעלי תשובה אלו דינם כאלמן ואלמנה ואם יברכו שבעה ימים יעברו על ברכה לבטלה.

אמנם בשו"ת "חתם סופר" (אהע"ז קכ"ג) פליג עליו ודעתו בבחור שגם בבעל קודם דינו כבחור, ולפ"ז יש לנו עמוד גדול לסמוך עליו להקל הוא החת"ס, אכן כל זה רק בבחור אבל גרוש שנושא בחורה בעולה גם לדברי הח"ס דינה רק ביום אחד, ובנידון שבא לפני היה זה גרוש שכיבד אותי בשבע ברכות, וזחלתי ואירא ששני עמודי הוראה אוסרים לברך כל שבעה, והיאך להתנהג בשאר ברכות כל שבעה, וכן מצדד בערוה"ש אה"ע ס' ס"ד ס"ה שנבעלה בזנות דינה כאלמנה. ועיין בפת"ש ס' ס"ב סק"ט שהביא משמש צדקה שדייק מהגינת ורדים שרק אם נבעלה בזנות דינה כבעולה, אבל אם נבעלה בזנות רק לאיש שנישאת לו מיקל דמברכין כל ז' עיין שם.

ומסברא אמינא שכל הפגם בבעולה הוא רק כשמפורסם הדבר וכגון שהיא מעוברת, אבל בבעולה גרידא שלא נודע לא זילא ושמח עמה מאד וע"כ דינם בשבעה ימים, ולפיכך סברתי כיון שאם לא אברך תתבזה האשה ח"ו וגדול כבוד הבריות אף לדחות ל"ת דרבנן דהיינו ברכה לבטלה שלרוב הפוסקים דרבנן, צידדתי לברך ולסמוך על סברא הנ"ל, ועוד נתיישב בס"ד בדבר.

שוב העירני חתני המופלג הרה"ג רבי יששכר שרייבער שליט"א שבב"ח מפורש דחייב שבע ברכות נתקנה על עצם שמחת נישואין (ורק בשלא ניסת קודם שאז שמחתו גדולה יותר) ודלא כהנו"ב הנ"ל שפירש שהברכה נתקנה על ביאת בתולה ע"ש, ומעתה לדברי הב"ח אין ראייה לפטור בעולה משבע ברכות ז' ימים. (ומדברי תוס' כתובות ז': ד"ה דהא, אין קשיא דמיירי בבעולה בחיי אישות).

ולמעשה נראה דבמקום שלא גרו בפרסום כאיש ואשה נראה שיש להקל, מפני שגדול כבוד הבריות, ויש להקל ולסמוך על הגאונים שהבאנו כיון שכך נהגו, אבל בגרו יחד כאיש ואשתו דהוי פירסום כן, אף שלא נשאו מדין תורה ולא בדיניהם, כיון שנהגו כנשואין אין כאן שמחת נשואין ולא מצינו להקל בזה.

סימן יג – בענין גט שחסר ממנו אות בתיבת ותרוכית

א. שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכו סעיף כ

כיון שאנו מכירין סגנון הדבר, אין לפוסלו בשביל דילוג אות אחת.

ב. באר היטב אבן העזר סימן קכו ס"ק לב

לב) אחת. עיין ס"ס בטופס אפי' נחסר יותר כשר. ועיין ב"י מ"ש בשם העיטור כל שניכר שהוא ט"ס כגון שנחסר השי"ן של ששי או ריש של רביעי כשר חוץ בשמות הבעלים ועיין ברש"י מנחות דף ל"ב דצריך לדקדק בתורף בחסר ויתיר מדאורייתא ב"ש.

ג. שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכו סעיף מט

אם חיסר תיבה אחת מהטופס, לא נפסל בכך. וכל שכן אם חסר וי"ו שנייה של וכדו, וכתב, וכד (ב"י בשם תשובת הרשב"א), דמאחר שאין הענין משתנה, אין פסול בחסרון זה (כ"כ הרא"ש בתשובה). וה"ה אם היו אותיות יתירות, כל שאין הענין משתנה (ריב"ש סי' ר"ה). קז' < אבל אם נשתנה הענין, פסול

ד. ערוך השולחן אבן העזר סימן קכג סעיף ז

מקום התורף שהוא מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ומקום הרי את מותרת לכל אדם.

סימן יד – כתיבת סען דיעגא בגט, זכרון חללי השואה בביהכ"נ, למכור חלק מבית חיים לריפורמים

א. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן קא

הנה מה שאמרתי דהנהרות שבעיר טוסן שרוב השנה אין שם מים אלא רק כשיורדים גשמים מתמלאים מים ונקראים נהרות בפי כל בעל פה ובכתב והוא משום דבכל השנה אף כשהן יבשים אין עוברים שמה אלא דרך הגשרים שבנוים עליהם, ופשוט שהוא מטעם שאינו ראוי לעבור שמה מפני העומק, שלכן ל"ד לנהרות שברוב עיירות דכשליכא מים נוח לעבור בתוכו ובחורף כשנגלד ונעשה קרח וכפור עוברין על הנהרות, ואם היו מתייבשין באיזה זמן היו ג"כ עוברין בעומקו שהם באלכסון גדול לכן כשיבשו ואין בהן מים לא שייך לקוראם בלשון נהרות כשאינן בהן מים ותלוי ברוב הזמן לפ"מ שהביא בבאה"ט סימן קכ"ח ס"ק י"ב מספר משפטי שמואל, אבל בנהרות אלו שאין עוברין שם מפני עומקו וכל תשמיש וחשיבות מקום העומק הוא רק בזמן שיש מים לכן שייך לקראן נהרות גם כל השנה וכמו שהוא המציאות שנקראו נהרות בפי כל בע"פ וגם בכתב, שלכן גם בגט צריך לכתוב כן מאחר שנקראו כן ואין זה קריאה בטעות. ובכלל לא מובן מה שייך להסתפק בזה כי מאחר שהאמת שנקראו כן והוא סימן גדול למקום מציאת העיר ולא שייך שישתנה הרי יש לכתוב זה לסימן מקום העיר כמו ביש שם מים, ולמיחזי כשיקרא מאחר שסתם נהר יש בו מים כל השנה ובזה ליכא, הא עכ"פ האמת הוא שנקרא נהר ולא שייך להסתפק שישתנה דכמו התושבים דשם כל הדורות קראום בשם נהרות ודאי יקראו כן לעולם מצד טעם זה דצורכו ותשמישו הוא רק למים אף שזמן מציאות המים הוא רק לזמן קצר בשנה, והוא טעם ברור ונכון.

ב. שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קמא סעיף ו

צורות בהמות, חיות ועופות ודגים, וצורות אילנות ודשאים וכיוצא בהם, מותר לצור אותם, ואפילו היתה הצורה בולטת.

ג. באר היטב יורה דעה סימן קמא ס"ק כג

(כג) לצור. וכ"ש להשהותם וכל ב"י בשם רבינו אליקים דאין לצור בבהכ"נ צורות אלו שלא יהא נראה כמשתחוה להם והש"ך כתב דהב"ח בקו"א אוסר בצורת אריה ושור. וטענתו דהמזלות במדור התחתון הם וצורת אריה ושור עומד כ"א לבדו בחודש אב ואייר עכ"ד ולפ"ז כל הי"ב מזלות אסור לעשות אפילו כל א' בפ"ע וזה לא שמענו מעולם מי שנזהר בזה. הלכך נראה דהא דאמרינן דהמזלות אסורים היינו כל הי"ב ביחד דומיא דד' פנים להדדי והט"ז כתב דאותן שמצירים במחזורים בתפלת גשם צורת המזלות לא יפה הם עושים כיון שמכונים לעשות צורת המזלות (ובנה"כ השיג עליו וכתב דהדבר פשוט דהוי להבין ולהורות ועוד דאינו צורה גמורה).

ד. שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שסב סעיף ה

אין קוברין רשע אצל צדיק, אפילו רשע חמור אצל רשע קל. וכן אין קוברין צדיק וכשר ובינוני, אצל חסיד מופלג. (ט) אבל קוברים בעל תשובה אצל צדיק גמור (ב"י)

סימן טז – בענין שינוי שם האב בגט

א. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן כו

ולענין גט שנכתב בו שם האב על שם מי שגדלתה או שגדלו כשלא ידע שם האב ליכא קפידיא כל כך מאחר שמוחזקת בשם בת איש זה וגם בתורה מצינו כהא אליבא דרמב"ן (במדבר פרק כו פסוק מו) דשרח לא היתה בת

אשר אלא בת אשת אשר ומ"מ קראה הכתוב בת אשר וכהנה עוד הרבה, אבל לכתוב טוב להזכיר בפירוש בגט בת פלוני שגדלתה כבתו אבל במקום עיגון יש להתיר גם בסתמא.

סימן יז – בענין גט ע"י זכוי מיד הבעל

א. קצות החושן סימן רמג ס"ק ח

וביו"ד ברמ"א סימן שכ"ח (סעיף ג') פסק במשרתת כדברי תרומת הדשן. ובט"ז שם (סק"ב) כתב דאפילו ליכא קילקול העיסה מהני הפרשת משרתת משום זכין לאדם שלא בפניו ע"ש. ואם כי ידעתי מיעוט ערכי להרהר אחר פסקי מוהרא"י ובפרט שכבר הלך אחריו הרמ"א והט"ז. אמנם לענ"ד תוס' והרשב"א לא ס"ל הכי, עיין בנדריים פרק ד' דף ל"ו (ע"ב) כתב שם הרשב"א (ד"ה הא) ז"ל, הא דאיבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעת או לא מי אמרינן כיון דזכות הוא לו כו', קשיא לי דהא שליחות לאו מדין דניחא ליה או לא ניחא ליה אלא גזירת הכתוב דמה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, ותדע לך שהרי האומר לחבירו צא ותרום לי והלך ומצאו תרום, למ"ד אין חזקה [שליח] עושה שליחותו אמרינן בפ"ק דחולין (יב, א) דלמא שמע אינש אחריני ותרם ורחמנא אמר (במדבר יח, כח) אתם גם אתם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, ואף על גב דהתם ניחא ליה שתיקן כריו, וי"ל דתורם משלו על של חבירו שאני, דלא בעינן שלוחו לדעתו אלא בתורם משל בעל הכרי על בעל הכרי, אבל בתורם משלו על של חבירו כיון שאינו של בעל הכרי לא בעינן שליחותו ממש ואין הדבר תלוי אלא אי זכות לו וזכין לאדם שלא בפניו, או לאו זכות דמצוה דנפשיה עדיף עכ"ל. וכ"כ תוס' שם בנדריים (ד"ה אלא) ע"ש, וא"כ בהאי דמשרתת דמפרשת חלה משל בעה"ב אין בזה משום זכות, דלא אמרינן זכין לאדם שלא בפניו אלא היכא דזוכה המקבל באיזו דבר כמו במזכה חפץ לפלוני, או במזכה גט לאשתו דזוכה האשה בגט, או במפריש משלו, אבל מפריש משל בעה"ב אין זה זכות אלא נחותא איכא ושליחות לאו מתורת נחותא הוא ובעינן לדעתכם דוקא.

סימן יח – בענין אשה עגונה מסורבת גט

א. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן עה

כ"ו אייר תשכ"ט. מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר שלום ריווקין שליט"א רב בסיאטעל

הנה בדבר האשה שניסת אצל רעפארמער ראביי והבעל ואבותיו ואבות אבותיו היו רעפארמער. ואחרי זמן קצר נתפרדו בגירושין אזרחיים (דיווארס) של המדינה, והשתדל כתר"ה הרבה אצל הבעל בכמה אופנים וגם בכספים והוא מתעקש כדי לעגנה אם יש מקום להתירה מחמת שהנישואין היו אצל רעפארמער שלא היו כדין כלל ובלא עדים.

הנה יעיין כתר"ה במה שכתבתי בחלק אה"ע ח"א סימן ע"ו וסימן ע"ז שהקידושין שאצל הרעפארמער ברור שאינם כלום, וכל הנידון הוא מצד מה שדרו אח"כ כדרך איש ואשתו שבארתי בסימנים הקודמים בסימן ע"ד ובסימן ע"ה שהארכתי בראיות גדולות מהריב"ש שבאלו הרשעים המופקרין ועוברין על כל התורה ליכא חזקה דאין בועל בעילת זנות, שלכן גם זה אינו כלום, ודחיתי בזה שיטת ידידי הגאון ר' יוסף אליהו הענקין שליט"א שכתב בספרו פירושי איברא דא"צ בקידושין שנתכוונו לקידושי מצות תורה אלא לזה שאשה זו לקח שתהיה לו לאשה הוא הכוונה לקנין אישות שצריך, שהרי הריב"ש אינו סובר כן ופסקו כמותו המחבר והרמ"א עיין שם. אבל בעצם בעובדא זו אף לשיטת הגרי"א הענקין שליט"א מסתבר דאינו כלום, דמאחר שהבעל ואבותיו ואבות אבותיו היו רעפארמער לא הוו קידושין, דהא הם סוברין שהראביי דרעפארמער יכול לעשות קידושין כדיני ישראל, שבזה הא לא שייך החזקה דאין בועל בעילת זנות דהרי על דעת קידושין הראשונים הוא בועל, והוי זה כמו בקידשה בפחות משו"פ למ"ד דאין אדם יודע שאין קידושין פחות משו"פ שאיתא בכתובות דף ע"ג ע"ב שאם בעל נמי לא קנה מטעם דאדעתא דקידושין בעל, ובחשבו שהוא שוה פרוטה ונתברר אחר זמן שלא היה שו"פ גם לדינא אמרינן דבעל לא קנה מטעם דאדעתא דקידושין הראשונים שחשבו שהיה פרוטה הוא בועל ולא היה אף ספק לאלו שאין חוששין לשמא שו"פ במדי. והכא שהם היו סבורים שמה שנתקדשה אצל רעפארמער הם קידושין נמצא שהיא ביאתו ע"ד קידושין הראשונים דהרעפארמער שאינם כלום, וגרע מניסת בערכאות המדינה שאף הרעפארמער יודעין שצריך קידושי ישראל.

והנה מאחר שהיו זמן קצר ביחד הרי יותר מצוי שלא דרו אנשים כאלו שאינם שומרי תורה במקום שמצוי שומרי תורה, וא"כ הרי אפשר שלא ראו אותם שני עדים כשרים לעדות מדירתם ביחד, ונמצא עוד טעם שאף להגרי"א הענקין אינו כלום ויכול כתר"ה להודע היכן דרו ביחד אותו הזמן שאם לא היה במקום שמצויים שומרי תורה אין מה לחשוש כלל.

ומצד הקול שאולי היה ידוע להמכירים אותם שלא מבטלין קלא ליי"א שברמ"א /אה"ע/ סימן מ"ו סעי' ד', נמי אינו כלום דהא תחלת הקול ודאי היה שנתקדשה אצל רעפארמער שגם לפי הקול אינם קידושין כדכתבתי בסימן ע"ז. אך שמ"מ אם אפשר להשיג גט כשר מהראוי להשיג לרוחא דמילתא אבל אם א"א יש להתיר.

ב. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן עו

ה' אדר תשל"ד

בדבר האשה אשר כבר היתה גרושה מבעלה ובאה לאמעריקא ובקשה להנשא לבן דודתה שהוא כהן שלכן הלכו לוויורדזיניא לראבאי ריפורמי וניסת אליו שם, הנה פשוט אצלי שאינו כלום, דלבד מה שכותב כתר"ה שלא היו עדים כשרים, הנה אין עושין כלל ענין קידושין ואין שום נידון בדבר קידושין ההם, אבל הנידון הוא אם במה שאח"כ דרים הם בבית אחד כדרך איש ואשתו נעשה קידושי ביאה מצד אין אדם בועל בעילת זנות ועדים הרואים אותם שדריים בבית אחד הם ממילא עדי ביאה, כבר הרי ראה כתר"ה תשובותי בענינים כאלו שאני סובר דעל רשעים כאלו שאין ספק שאין חוששין לבעילת זנות ליכא חזקה זו דכן סובר הריב"ש ופסקו כמותו בין המחבר /אה"ע/ בסימן קמ"ט סעי' ו' בין הרמ"א בסימן כ"ו סעי' א', והארכתי בזה בתשובה באה"ע ח"א סימן ע"ד, אבל אף אליבא דהגרי"א הענקין זצ"ל שהבאתי שם שיטתו שאף ברשעים איכא חזקה זו כשלקחה לאשה ולא לזונה כתבתי בסימן ע"ו שלא שייך זה באלו שהלכו לרעפארם ראב"י דהרי סוברים בדעתם הטועה שהם קידושין ואדעתא דקידושין ראשונים בעל, וכן כתבתי בסימן ע"ז בגרו בסביבה שלא מצוי הרבה אנשים כשרים לעדות שניחוש שראו אותן שני עדים כשרים איך שמתייחדים כדרך איש ואשתו אין לחוש אף להגרי"א הענקין זצ"ל, והיה זה לרווחא דמלתא כי לדידי אין לחוש כלל כדלעיל, אבל מה שנולד להם בן שידוע שהוא מבעלה השני אינו עושה לעדים על הקידושין כיון שלא ידעו בשעת ביאה וליכא שום חשש אפילו אליבא דהגרי"א הענקין זצ"ל, אבל לדינא בכל אופן אף אם ידעו אינשי כשרין לעדות שהיו דרין כאיש ואשתו אינו כלום ובפרט כיון שלכהן הרי ע"י קידושין עובר איסור חמור מכשהוא בועל גרושה בלא קידושין הרי אף אם היה ידוע שלא היה בועל ביאת זנות לא היה לן החזקה כיון דע"י עושה איסור יותר חמור, סוף דבר אין לחוש כלום לנישואיה עם השני והיא מותרת לינשא לכל אדם מצד זה.

ג. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן עז

א' דר"ח אדר השני תשל"ו. מע"כ ידידי הרב הגאון מוהרר"י ידידיה פרנקל שליט"א, הרב הראשי לתל אביב יפו. שלום וברכה לעולם

הנה בדבר האשה אשר כבר השבתי בתשובה לעיל שאני סובר שנישואיה אצל רעפארמער ראב"י אינו כלום ואף להגרי"א הענקין ז"ל אינו כלום, ואיני רואה בדברי איזה ספק נוסף כי הצילום של הכתובה של הראב"י מעיד שהוא רעפארמער אדוק ואין מה לברר יותר, ובכלל צריך לידע כי אלו ההולכים לרעפארמער ראב"י, לא יעשו עוד חו"ק אצל רב ממש, והרעפארמער כולם כופרים גמורים בכל עיקרי האמונה ואין מה לחקור אודותו, ובלא זה ליכא כלל ענין עשיית קידושין אצלם. סוף דבר איני רואה שום דבר לעגן את האשה יותר.

סימן יט – שאלה בענין היתר נישואין לאשה שנשאת בברית המועצות

[עיין סימן י', אות ב למעלה]

סימן כ – היתר נישואין לאשה שנשאת ע"י ראב"י ריפורמי

א. שולחן ערוך חושן משפט הלכות עדות סימן לד סעיף כב

המוסרים לאנשים, והאפיקורסים והמומרים לעבודת כוכבים, פחותים מהעובדי כוכבים ופסולים לעדות.

ב. רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ה

ישראל שעבד עבודת כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים לכל דבריו ואינו כישראל שעובר עבירה שיש בה סקילה, מומר לעבודת כוכבים הרי הוא מומר לכל התורה כולה, וכן האפיקורסים מישראל אינן ישראל לדבר מן הדברים ואין מקבלים אותם בתשובה לעולם שנאמר כל באיה לא ישובו ולא ישיגו ארחות חיים, והאפיקורסים הם התרים אחר מחשבות לבם בסכלות דברים שאמרנו עד שנמצאו עוברים על גופי תורה להכעיס בשאט בנפש ביד רמה ואומרים שאין בזה עון, ואסור לספר עמהן ולהשיב עליהן תשובה כלל שנאמר ואל תקרב אל פתח ביתה, ומחשבה של אפיקורוס לעבודת כוכבים.

חלק חושן משפט

סימן א – בענין השגת גבול

א. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כא עמוד ב

אמר רב הונא: האי בר מבואה דאוקי ריחיא, ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה, דינא הוא דמעכב עילויה, דא"ל: קא פסקת ליה לחיותי... אמר רב הונא בריה דרב יהושע: פשיטא לי, בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב, ואי שייך בכרגא דהכא - לא מצי מעכב, בר מבואה אבר מבואה דנפשיה - לא מצי מעכב. בעי רב הונא בריה דרב יהושע: בר מבואה אבר מבואה אחרינא, מאי? תיקו.

ב. ערוך השולחן חושן משפט סימן קנו סעיף ז

נמצא דלדיעה זו יש ארבעה חלוקי דינים דבן עיר אחרת כשרוצה להתיישב בעיר הזאת יכול כל אחד לעכב עליו כל העיר ואם משלם מס להעיר הזאת אין יכולים לסגור עליו כל העיר אם ימצא חצר ומבוי שירצו להניחו לדור שמה ולעשות מלאכתו אבל כל מבוי יכולים לעכב עליו אפילו כשהוא מפולש ואף אחד יכול לעכב ומי שהוא מבני העיר הזאת יכול ליכנס לאיזו מבוי שירצה מהמבואות המפולשים כרחובות שלנו אם אנשי החצר שיכנס בה יניחוהו ואין בני המבוי יכולים למחות בו אבל אם הוא מבוי שאינו מפולש יכולים למחות אבני מבוי אחרת ולא על בני מבוי שלהם ואנשי החצר יכולים למחות אפילו על אנשי חצירם כשרוצה לעשות מלאכה שלא החזיק בה עד כה מפני טענת ריבוי הנכנסין וכמ"ש בסעי' א' ואף אחד יכול לעכב ובכל מה שנתבאר אין חילוק בין שבא לעשות איזה אומנות ובין שבא לפתוח חנות למכור סחורה וזהו שיטת רש"י ותוס' והרא"ש והטור והביאו רבינו הרמ"א [וכביאור הגר"א סק"כ ועי' סמ"ע ודו"ק].

ג. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק א סימן לח

בדבר הרבי שתבע מאלו שהתפללו אצלו מיום שקנה ביהכ"נ שלו קרוב לשלש שנים ואח"כ יסדו בגבולו ביהכ"נ אחר אשר ע"י זה השיגו גבולו וקפחו פרנסתו וגם הוזל שיוי ביהכ"נ שלו ע"י זה אשר אי אפשר למכרו בלא הפסד גדול מאד כי לביהמ"ד אינו שוה כלום ולדירה וכדומה אין למי למכור משום שיצטרכו להוציא הרבה, כי אם לא היו מייסדים ביהכ"נ אחר כל מי שהיה דר שם ואף מי שהיה בא אח"כ לדור שם היה מתפלל אצלו, ואף שיש שם עוד ביהכ"נ אבל אינו לפי רוח היראים ועתה כשיסדו הם שהם אנשים חשובים הלכו הרבה מהיראים שהיו הולכים אצלו לביהכ"נ שיסדו הם. והם השיבו כי לא היה אפשר להם להתפלל בביהכ"נ של רב זה, מצד שינוים בנוסח ובניגון התפלה אשר הוא בלבול גדול להמתפללים שלא הורגלו בזה...

וכ"ש הכא שמייסדי ביהכ"נ האחר אינו להרוחה שיותר אסור כי כל הטעם שמתיר ר"ה בדרי"י לבר מבואה דידיה הוא מטעם אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי, שהוא מטעם שהראשון ג"כ לא היה לו רשות לאסור עליו לקפחו מלהרויח מעסק כזה, ולא שייך זה בעושה השני שלא להרוחה שנמצא שהראשון אינו מקפחו בכלום והשני מקפח לראשון שבזה מסתבר שאסור אף שהוא רק להפחית ולא לקפח לגמרי. ויותר מזה מצינו ביו"ד ס"ס רמ"ה ברב שמותר מצד קנאת סופרים ללמד לרבים אף שיש שם רב ומ"מ אסור לקפח פרנסת הראשון בדברים שהם בהיתר ברור, ואף בדברים שהוא פרס שאנו בושים כמו מגיטין וחליצה נמי כתב הש"ך ס"ק ט"ו שמצד המנהג אפשר יש למחות בזה, ואיירי התם ברב שלא קבלוהו כפועל לשלם לו בעניני הכנסה אלו כמפורש בד"מ שם ובתה"ד סימן קכ"ו וסימן קכ"ח, ומש"כ ברמ"א כגון שהקהל קבלו הראשון עליהם לרב כוונתו רק שקבלוהו לקראו רב וממילא היו נותנים לו כל אחד שהטריח אותו בגיטין וכדומה הפרס הקצוב ע"ז. ועיין בחת"ס יו"ד סימן ר"ל שבשכרוהו כפועל אף מדינא אסור לקפחו אף בפרס דגיטין וכדומה, ומש"כ החת"ס שם אבל בזה"ז שמקבלים

ועוקר דירתו ממקומו ובא לכאן, פשוט שלא דוקא עוקר דירתו שאין חלוק דשוכר פועל אם הוא מאותו מקום או עוקר דירתו ממקום אחר. וכ"ש בכאן שלא שייך בבתי כנסיות היתר דקנאת סופרים וגם ההכנסות מביה"כ הם בהיתר גמור שאסור לאחרים לקפחו.

סימן ב – עיונים בהלכות מדינה

א. דרשות הר"ן דרוש יא

אבל בעיני פשט הכתוב כך הוא. ידוע הוא כי המין האנושי צריך לשופט שישפוט בין פרטיו, שאם לא כן איש את רעהו חיים בלעו, ויהיה העולם נשחת. וכל אומה צריכה לזה ישוב מדיני, עד שאמר החכם שכת הלסטים הסכימו ביניהם היושר. וישראל צריכה זה כיתר האומות. ומלבד זה צריכה אליהם עוד לסיבה אחרת, והוא להעמיד חוקי התורה על תלם, (ולהעמיד) [ולהעניש] חייבי מלקיות וחייבי מיתות בית דין העוברים על חוקי התורה, עם היות שאין באותה עבירה הפסד ישוב מדיני כלל. ואין ספק כי בכל אחד מהצדדים יזדמנו שני ענינים, האחד יחייב להעניש איזה איש כפי משפט אמיתי, והשני שאין ראוי להענישו כפי משפט צודק אמיתי, אבל יחוייב להענישו כפי תיקון סדר מדיני וכפי צורך השעה. והשם יתברך ייחד כל אחד מהענינים האלו לכת מיוחדת, וצוה שיתמנו השופטים לשפוט המשפט הצודק האמיתי, והוא אמרו ושפטו את העם משפט צדק, כלומר בא לבאר השופטים האלה לאיזה דבר יתמנו, ובמה כוחם גדול. ואמר שתכלית מינויים הוא כדי לשפוט את העם במשפט צדק אמיתי בעצמו, ואין יכלתם עובר ביותר מזה. ומפני שהסידור המדיני לא ישלם בזה לבדו, השלים האל תיקונו במצות המלך.

ונבאר עוד כשנניח צד אחד מהצדדים, הרי שנינו בפרק היו בודקין (סנהדרין מ ב) תנו רבנן מכירים אתם אותו כו' התריתם בו קיבל התראה התיר עצמו למיתה המית בתוך כדי דיבור וכו'. ואין ספק כי כל זה ראוי מצד משפט צדק, כי למה יומת איש, אם לא שידע שהכניס עצמו בדבר שיש בו חיוב מיתה ועבר עליו, ולזה יצטרך שיקבל עליו התראה, וכל יתר הדברים השנויים באותה ברייתא, וזהו משפט צדק אמיתי בעצמו הנמסר לדיונים. אבל אם לא יענש העובר כי אם על זה הדרך, יפסד הסידור המדיני לגמרי, שיתרבו שופכי דמים ולא יגורו מן העונש, ולכן צוה השם יתברך לצורך ישובו של עולם במינוי המלך, כמו שכתוב בפרשה זו (דברים יז יד - טו) כי תבא אל הארץ וגו' שום תשים עליך מלך וגו', שהיא מצוה שנצטוו בה למנות עלינו מלך, כמו שבא בקבלת רבותינו ז"ל (סנהדרין כ ב), והמלך יכול לדון שלא בהתראה כפי מה שיראה שהוא צריך לקיבוץ המדיני.

נמצא שמינוי המלך שוה בישראל וביתר אומות שצריכים לסידור מדיני, ומינוי השופטים מיוחד וצריך יותר בישראל, וכמו שהזכיר עוד ואמר (דברים טז יח) ושפטו את העם משפט צדק, כלומר שמינוי השופטים ויכלתם, הוא שישפטו העם במשפטים צודקים אמיתיים בעצמם...

אלא שישראל נטו בעת ההיא יותר לתיקון קיבוץ המדיני. ואילו שאלו להם מלך בסתם שיאמרו שימה לנו מלך, או שיבקשו לסיבת תיקון מלחמותיהם, לא ימצא להם בדבר הזה עון (אשר) [או] חטא, אבל מצוה, אך היה חטאתם באמרם שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים, שרצו שיהיו משפטיהם נמשכים מצד המלכות, לא מצד שופטי התורה. ויורה על זה מה שכתוב אחריו (שם ו) וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תנה לנו מלך לשפטנו, לא אמר כאשר אמרו תנה לנו מלך בלבד, כי לולי אמרו כן לא היה רע בעיניו, אבל מה שהוקשה לו, באשר אמרו לשפטנו. ומפני זה אמר ה' לשמואל לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוך עליהם (שם ז), כי הם בוחרים בתיקון ענינם הטבעי, משיחול בהם ענין האלהי...

שזה ההבדל בין השופט והמלך, שהשופט משועבד יותר למשפטי התורה מהמלך. ומפני זה הזהיר המלך וצוהו שיהא לו ספר תורה שני ויביא עמו, וזהו אמרו (דברים יז יח - כ) והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת וגו' והיתה עמו וגו' לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי יסור מן המצוה, כלומר שמתוך שהמלך רואה שאינו משועבד למשפטי התורה כמו השופט, צריך אזהרה מרובה לבלתי יסור מן המצוה ימין ושמאל, ולבלתי רום לבבו מאחיו, כפי היכולת הגדול שנתן לו השם יתברך. אבל בשופט לא הוצרך לכל אלו האזהרות, מפני שיקלתו מוגבל כפי משפט התורה, באמרו ושפטו את העם משפט צדק. והזהירו, שהמשפט ההוא לא יטהו בשום פנים, באמרו (שם טז יט) לא תטה משפט.

סימן ג – בענין מינוי ירושה ברבנות

א. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן יב

היוצא לנו מזה לענין ולנידון שלפנינו אי אין רוב הציבור מסכימים עליו להיות להם לרב ותופס ישיבה וכדומה אין לו להשתרר עליהם מטעם נחלת אבותיו כלל, ומ"ש הרמ"א ביו"ד סו"ס רמ"ה בניו קודמים נמי האחזיק עצמו בשררה [קאי] אבל לא אהוראה ורבנות, אך אי הציבור הסכימו עליו אפילו יהיה טעמם משום שרוצים לעשות נחת רוח לרבם זצ"ל ומשום דאית ל' זכות אבות פשיטא דזה המנגדו שלא כדן עושה ומצער הציבור ועתיד ליתן את הדין, ואפילו יהיה גדול הרבה ממנו מ"מ הלא ר"ע ור' יהושע היו גדולים מראב"ע ואפ"ה מנוהו לראב"ע נשיא מפני שר"ע לא היה לו זכות אבות ור' יהושע היה בר פלוגתא דר"ג, ש"מ כיון דראב"ע היה ראוי להיות נשיא על כל ישראל זולת איזה חכמים שהיו גדולים ממנו בתורה ומיהו בשארי מילי היה הוא עדיף מינייהו אין ראוי שיפסידו כל ישראל מפני ב' וג' אלו, וה"נ בכל עיר ועיר אין החיוב שיהיה הממונה פרנס על הציבור גדול מכל לומדי העיר דוקא כי לפעמים הוא מרוצה לציבור ולא החכמים האלו אעפ"י שהם גדולים מזה בתורה, כיון שעכ"פ לכל הציבור ראוי זה להיות מנהיג לא יפסידו הם עבור ב' לומדים אלו, ואי ח"ו עבדי שלא כדן ודתה"ק להביא הדבר בפלילים ענשם חרוץ ולא אקוה זה ח"ו, וה' ישפות שלומו, וירים קרן לעמו, ויהי עלינו נועמו, הכ"ד א"ב.

ע"פ יפקוד אלקי הרוחות וכו' שהיה 2 וכעת רואה אני ראי' אחרונה גדולה מכולן והוא דאיתא במדרש פ' פנחס משה סבור שבניו יורשים מקומו ונוטלים שררתו וכו' אמר לו הקדוש ברוך הוא לא כמו שאתה סבור וכו' הרבה שרתך יהושע והרבה חלק לך כבוד והוא פורס את מחצלאות וכו' נוצר תאנה יאכל פריה וכו' עכ"ל מדרש יע"ש, והנה מרע"ה בעצמו אמר אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו ואשר יכול לעמוד נגד רוח כל אחד ואחד כמבואר במדרש ואילו לא היה יודע בבניו כל אלו המדות לא היה מבקש להם גדולה שהיה סותר א"ע בתפלתו, אע"כ היו הבנים ראויים לכך והקב"ה לא אמר שיהושע יותר הגון לכך אלא שסידר הספסלים ואת המחצלאות, וקשה הא כתיב תחתיו מבניו אע"כ בכתר תורה לא נאמר זה, אבל אלעזר ירש גדולתו של אהרן דבכה"ג המצוה תחתיו מבניו נדפס בסוף תשו' א' מרב א' נקרא מו"ה שואל ונעלמה 3 ולא ברבנות וזה ראי' ברורה לפע"ד, ובתשו' רמ"א דא"ד ממנו כל הנ"ל במ"כ.

ב. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן יג

ע"כ דברתי מדרך מוסר וד"א, אמנם הנוגע מזה לדינא קושטא קאמינא כי עד היום הזה כבר באו לפני איזה מעשים בענין כזה והוריתי הלכה למעשה שאין קדימה לבן אם יש אחר טוב ממנו וכ"ש שהציבור חפצים באחר, והאמנם הרמ"א ביו"ד סו"ס רמ"ה העתיק דברי הרמב"ם בהל' מלכים ומשמע שעכ"פ אם אין מנהג או אין ציבור חפצים דוקא באחר יש קדימה לבנו גם לרבנות, אך המג"א סו"ס נ"ג מייתי תשו' רשד"ם (והוא בסו"ס פ"ה שם ובסוף התשו' ע"ש) וגם דברי הרמ"ע דכל זה בשארי התמנויות אבל במינוי רבנות של תורה הפקר הוא כדאיתא ביומא [ע"ב ע"ב], ואפילו משוח מלחמה אינו מוריש מינויו לבנו ולכה"ג אצטריך קרא ולא ילפינן ממלך מינוי קדושה ממינוי מלכות ושארי פקידות דמייתי תוס' סוטה מ"א ע"ב, ובעשרה מאמרות כתב אנשי בית שני ראו שניטל המלכות מבני דהע"ה לגמרי על כן הנהיגו מהלל ואילך למנות נשיא תורה מזרע דהע"ה לקיים לא יסור שבט מיהודה ומשו"ה היה להם מן אז והלאה בירושלם מטעם מלכות לא מטעם תורה, וכבר הארכתי בזה בתשובה והעליתי כן להלכה, שוב מצאתי בס' גנת ורדים ח"ד סו"ס ז' ח' פלוגתא בזה.

ואמנם היום חזרתי ועיינתי בזה לקיים דברי הרמ"א סו"ס רמ"ה, דודאי נשיא התורה בזמן חז"ל היה כעין מינוי קדושה לבד לא שירות וזה איננו בירושלם, אך עכשיו הוא כמשועבד לקהל לעשות צרכיהם בשכר ולא גרע מש"ץ ואטו מפני שהוא ג"כ שר בתורה מגרע גרע, הרי קמן דמהלל ואילך אף על פי שהיה נשיא תורה מ"מ כיון דפתך בהו ג"כ זכר למלכות ב"ד ירשו בניהם ה"נ דכוותיה, וב"ה שזכיתי להפך בזכותי דת"ח ובניהם אחריהם.

אך מ"מ בענין רבנות דמדינה שעיקרו שיהי' גדול מכל רבני המדינה ושישאלו ממנו ועל פיו יצאו ויבואו, ואם אינו גדול מהם בודאי לא יועיל ירושת אבותיו ואי גדול מכולם אזי אפילו איכא בעלמא גדול מזה מ"מ זכות אבותיו יעמדו לו להקדימו, אבל אי איכא במדינה גדולים ממנו אי אפשר לומר שיש לו קדימה, וא"כ אפילו אחר שיתפרסם לי כן שהוא זה גדול מכולם אם אכתוב כן אפילו יהיה אמת מ"מ אני כמטיל קוצים בעיני הרבה רבנים, ע"כ לכשיגיע הדבר לכלל זה צריך מיתון והתחכמות והזמן יגיד לטובה ואחתום בברכה מרובה כנפשו היקרה ונפש אוהב נאמן: פ"ב יום ה' ב' אדר תק"צ לפ"ק: משה"ק סופר מפפד"מ.

